Куч — адолатда

2010 йил,
28 январь,
пайшанба
№ 4 (258)

Ўзбекистон Республикаси Олий судининг ҳуқуқий газетаси | http://www.supcourt.uz | 1998 йил 29 августдан чиқа бошлаган.

МАМЛАКАТИМИЗНИ МОДЕРНИЗАЦИЯ ҚИЛИШ ВА КУЧЛИ ФУҚАРОЛИК ЖАМИЯТИ БАРПО ЭТИШ – УСТУВОР МАҚСАДИМИЗДИР

Президент Ислом Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги маърузаси

Ассалому алайкум, ҳурматли депутатлар!

Ҳурматли сенаторлар!

Қадрли дўстлар!

Аввалампор, барчангизни бўлиб ўтган сайловларда эришган муносиб ғалабангиз билан, Сизларга сайловчилар, мамлакатимиз аҳолиси томонидан кўрсатилган юксак ишонч билан табриклаб, Сиз, халқ вакилларига ўзимнинг чуқур ҳурмат-эҳтиромимни билдиришдан хурсандман.

Аминманки, ҳақли равишда Сизларга кўрсатилган бу ишонч – биринчи навбатда барчангизнинг шахсиятингизга, билим, тажрибангиз, фидокорона меҳнатингизга, энг аввало, мамлакатимизнинг обрўэътибори ва равнақи, эл-юртимиз фаровонлигини янада юксалтириш йўлида қўшаётган муносиб ҳиссангизга халқимиз томонидан билдирилган ҳурмат ифодасидир.

Айни вақтда бу ишонч умумхалқ сайловларида сизлар вакили бўлиб иштирок этган сиёсий партияга, ижтимоий ҳаракатга билдирилган ишонч белгисидир.

Шу борада, ўйлайманки, шу залда ўтирган барча депутатлар яхши англамоқда, буларни, яъни, халқимиз томонидан билдирилган катта умидни, ҳар қайсингиз ўзингизнинг ҳалол амалий меҳнатингиз билан оқлашингиз зарур бўлган аванс – насия, десак, айни ҳақиқатни айтган бўламиз.

Сизларнинг эътиборингизни яна бир ўта муҳим ҳолатга жалб этмоқчиман. Сизларнинг обрўйингиз – бу Қонунчилик палатаси ва Сенатнинг обрўси, республикамиз парламентининг обрўси, моҳият эътиборига кўра, мамлакатимизнинг обрўси эканини ҳеч қачон унутмаслигингизни истардим.

Ҳурматли дўстлар!

Бугун Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисида 2009 йил 27 декабрь куни Қонунчилик палатаси, Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси ва маҳаллий кенгашларга бўлиб ўтган сайловлар ҳақида ва шунингдек, 2010 йилнинг 10 январь куни ана шу идораларга ўтказилган такрорий сайловлар хусусида ортиқча гапиришнинг ҳожати йўқ, деб ўйлайман.

Ушбу сайловлар ҳақида мамлакатимиздаги тегишли ваколатга эга бўлган тузилмалар кузатувчилари ва жамоатчилигимиз томонидан, Ўзбекистонда аккредитациядан ўтган хорижий ташкилот ва кузатувчилар томонидан ҳам атрофлича, етарли ва холис баҳолар берилди.

Барча-барча берилган баҳо ва тафсилотларда аввало сайловчиларимизнинг овоз бериш пайтида умумий фаоллик, очиқлик ва ошкоралик, миллий ва халқаро қонунчилик меъёрлари ва талабларига риоя қилиш муҳити яққол намоён бўлгани таъкидланди.

Бу ўз навбатида жамиятимизнинг ўтган давр мобайнида демократик ўзгаришлар, ҳар қайси фуқаронинг танлаш эркинлигини таъминлаш ва кучли фуқаролик жамиятини шакллантириш йўлида том маънода қандай улкан қадамлар қўйганини яна бир бор тасдиқлади.

Қонунчилик палатасига 30 фоизга яқин, маҳаллий кенгашларга эса тахминан 20 фоиздан кўпроқ депутатлар сайловларнинг такрорий босқичидан – иккинчи турдан ўтишга мажбур бўлганларининг ўзи – ушбу сайловларимиз нақадар демократик асосда бўлиб ўтганининг, ҳеч шубҳасиз, яққол исботи, десак, тўғри бўлади.

Бўлиб ўтган сайловлар аҳолимизнинг юксак ижтимоий-сиёсий маданиятини, унинг сиёсий ва фуқаролик онг даражаси тобора ўсиб бораётганини, сайловчилар мамлакатни ислоҳ этиш ва модернизация қилиш жараёнларини чуқурлаштириш йўлидан изчил илгарилаб бораётганимизни кенг қўллаб-қувватлаётганини намойиш этди.

Энг муҳими, мазкур сайловлар давлатимиз ҳаётида юз бераётган барча туб ўзгариш ва янгиланишлар жараёни орқага қайтариб бўлмайдиган қонуний тус олганини яна бир бор кўрсатди.

Энг муҳим хулоса шундан иборатки, бу сайловлар бугунги кунда ҳаётимизни демократлаштириш ва либераллаштиришга қаратилган ўзгаришлар жараёнини, ҳақиқатдан ҳам, ҳеч қандай куч орқага қайтара олмаслигининг амалий ифодаси бўлганини такрор ва такрор таъкидлашни ўринли деб биламан.

Барчамизга яхши маълумки, биз ўз вақтида шу борада муҳим қарорлар, хусусан, "Давлат бошқарувини янгилаш ва янада демократлаштириш ҳамда мамлакатни модернизация қилишда сиёсий партияларнинг ролини кучайтириш тўғрисида"ги конституциявий қонунни қабул қилган эдик.

Шунингдек, сиёсий партияларнинг сайловларда қатнашиб, ўзининг нималарга қодир эканини исботлашга, амалда бу партияларни Ўзбекистонда бўлиб ўтаётган чуқур ўзгаришларнинг ҳал қилувчи кучига айлантиришга қаратилган чора-тадбирлар ишлаб чиқилиб, жорий этилганидан ҳам хабардорсиз.

Бўлиб ўтган сайловлардан биз чиқаришимиз керак бўлган яна бир ўта муҳим хулоса шундан иборатки, бу сайловлар ўз вақтида қабул қилинган ана шу қарорларнинг нақадар тўғри ва самарали эканини кўрсатди.

Айнан ана шу хусусият – яъни, сиёсий партияларнинг ҳал қилувчи куч сифатида майдонга чиқиши мазкур сайловларнинг моҳияти ва асосий маъно-мазмунини ташкил этди, десам, янглишмаган бўламан.

Ўйлайманки, ўтган сайловларнинг айни шундай аломатлари мамлакатимиз парламент тизимининг самарадорлигини оширишга албатта сезиларли таъсир ўтказади.

Шу фурсатдан фойдаланиб, ёруғ келажагимизни қуриш йўлида мамлакатимиз бу мураккаб сиёсий имтиҳондан муваффақиятли ўтгани учун барча фуқароларимизни яна бир бор табриклаб, бутун халқимизга чуқур миннатдорлигимни ва ҳурматимни билдиришни ўзимнинг бурчим, деб биламан.

Муҳтарам мажлис иштирокчилари!

Қонунчилик палатаси ва Сенатнинг янгитдан сайланган таркибининг бўлғуси фаолияти билан боғлиқ масалаларга ўтишдан олдин Олий Мажлиснинг ўз ваколатларини тугатган ҳар иккала палатаси аъзоларига, уларнинг сидқидилдан қилган меҳнати, Ватанимиз қудратини мустаҳкамлаш, халқимиз фаровонлигини оширишга қўшган катта ҳиссаси учун самимий ташаккур билдиришга рухсат бергайсиз.

Маълумки, биринчи бор 2004 йилда сайланган икки палатали парламентимизнинг фаолияти ҳаётимизнинг муҳим бир даврига – мамлакатимизда чуқур ўзгаришлар, сиёсий ва ижтимоий-иқтисодий ҳаётнинг барча томонларини изчил ислоҳ этиш ва либераллаштириш, жамиятимизни демократик янгилаш ва модернизация қилиш жараёнлари жадал суръатлар билан ривожланаётган бир даврга тўғри келди.

Ўзбекистоннинг олдида турган ушбу устувор вазифаларнинг барчасини ҳал қилишда парламентнинг аввалги таркиби мамлакатимизда олиб борилаётган ижтимоий-сиёсий, социал-иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш ишида катта аҳамиятга эга бўлган 250 дан зиёд қонунни қабул қилиб, муҳим ҳисса қўшди.

Бугун шу борада амалга оширилган ишларни сарҳисоб қилар эканмиз, айтиш мумкинки, парламентнинг профессионал органи сифатида доимий фаолият олиб борадиган, қонунларни ишлаб чиқадиган ва қабул қиладиган қуйи палатаси ва ҳудудий вакиллик органи сифатида минтақаларимизнинг манфаатларини тўлиқ акс эттирадиган юқори палата бўлмиш Сенатни шакллантириш бўйича асосий вазифалар, умуман олганда, муваффақиятли ҳал қилинди.

Қабул қилинаётган қонун ҳужжатларининг сифати ва асосланиши тубдан яхшиланди. Умумдавлат ва минтақавий манфаатлар ўртасидаги мутаносиблик ва уйғунлик янада самарали таъминланмоқда.

Сиёсий партияларнинг мамлакатимиз олий қонунчилик органи, жойлардаги ҳокимият вакиллик органлари фаолиятидаги роли ва таъсири сезиларли даражада ошди.

Қонунчилик палатасида биринчи марта парламентдаги кўпчилик – Тадбиркорлар ва ишбилармонлар ҳаракати – Ўзбекистон Либерал-демократик партияси, "Миллий тикланиш" демократик партияси ва шунингдек, "Адолат" социал-демократик партияси фракцияларини бирлаштирган Демократик блок шакланди. Айни вақтда Ўзбекистон халқ демократик партияси фракцияси тимсолида парламентдаги мухолифат ташкил топди.

Олий Мажлиснинг қонун ижодкорлиги фаолиятида мамлакатимизда иқтисодий соҳада амалга оширилаётган таркибий ўзгаришларни, қулай инвестицион муҳитни шакллантириш, ишлаб чиқаришни модернизация қилиш ва техник қайта жиҳозлаш, банк-молия тизимини ривожлантиришни норматив-ҳуқуқий жиҳатдан таъминлаш масалалари алоҳида ўрин эгаллади.

Бу даврда хусусий мулкни ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоя қилишни кучайтириш, мамлакатимизда ҳар томонлама бақувват мулк эгалари синфини шакллантириш, фермерлик ҳаракатини мустаҳкамлаш, иқтисодиётни янада либераллаштиришни таъминлаш, тадбиркорлик, аввало кичик бизнес фаолиятини ривожлантириш учун қулай шароитлар яратиш, кенг тармоқли бозор инфратузилмасини барпо этишни кўзда тутадиган қонун ҳужжатларининг бутун бир мажмуаси қабул қилинди.

Аҳоли даромадлари ва халқ фаровонлигини узлуксиз ошириб бориш, кенг миқёсдаги ижтимоий дастурларни муваффақиятли амалга ошириш масалалари парламентнинг эътибор марказида бўлди.

Иқтисодий ислоҳотларни қонуний жиҳатдан таъминлашга йўналтирилган бундай ва бошқа бир қатор тадбирлар 2009-2012 йилларга мўлжалланган, жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозининг салбий оқибатларини имкон қадар камайтиришга қаратилган Инқирозга қарши чоралар дастурини самарали амалга оширишни ҳуқуқий таъминлаш, дунёдаги саноқли давлатлар қаторида Ўзбекистонга иқтисодиётнинг барқарор ўсиш суръатларини сақлаб қолиш ва аҳолининг реал даромадларини ошириш имконини берди.

Бу хулосаларни тасдиқлайдиган рақамлар ҳақида гапирадиган бўлсак, оғир келган 2009 йилда мамлакатимизнинг ялпи ички маҳсулоти 8,1 фоизга ўсгани, саноат соҳаси 9 фоизга, иқтисодиётимизга жалб этилган инвестициялар ҳажми 26 фоизга, шу жумладан, ташқи инвестициялар 68 фоизга ошгани, ташқи савдонинг ижобий сальдоси 2,3 миллиард доллардан кўпроқни ташкил этгани, ўртача ойлик даражасининг ўсиши 40 фоизга, аҳоли даромадлари эса 26,5 фоизга кўпайганини таъкидлаш лозим. Мана шу мисолларнинг ўзиёқ биз эришган кўпгина ютуқларнинг яққол далили бўла олади, десак, айни ҳақиқатни айтган бўламиз.

(Давоми иккинчи бетда)

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлиси тўғрисида АХБОРОТ

Тошкентда 27 январь куни Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлиси бўлиб ўтди.

Мажлисда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов иштирок этди.

Мажлислар залида Вазирлар Маҳкамаси аъзолари, республика ташкилотлари раҳбарлари, хорижий давлатлар элчилари, дипломатик корпус, халқаро ташкилотларнинг вакиллари, мамлакатимиз ва хорижий оммавий ахборот воситалари мухбирлари иштирок этди.

Мажлисни Олий Мажлис Қонунчилик палатаси Спикери Д.Тошмуҳамедова бошқарди.

Кун тартиби тасдиқланганидан кейин, депутатлар ва сенаторлар Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг янги сайланган Олий Мажлис олдида ўз ваколатларини зиммасидан соқит қилиши тўғрисидаги мурожаатини кўриб чиқиб, уни қондирди, ҳукуматга унинг янги таркиби шакллантирилгунга қадар ўз вазифасини бажаришни давом эттириб туриш топширилди.

Қўшма мажлисда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов «Мамлакатимизни модернизация қилиш ва кучли фуқаролик жамияти барпо этиш – устувор мақсадимиздир» мавзуида маъруза қилди.

Мажлисда давлатимиз раҳбари маърузасида кўтарилган масалалар юзасидан Ўзбекистон Либерал-демократик партияси фракцияси раҳбари Б.Ёқубов, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг Фан, таълим, маданият ва спорт масалалари қўмитаси раиси М.Хўжамбердиев, Ўзбекистон Халқ демократик партияси фракцияси раҳбари У.Вафоев, Хоразм вилояти хотин-қизлар қўмитаси раиси, сенатор Ш.Хўжаниёзова, Ўзбекистон «Миллий тикланиш» демократик партияси фракцияси раҳбари У.Муҳаммадиев, Ўзбекистон Фанлар Академиясининг Қорақалпоғистон бўлими раиси, сенатор Н.Аимбетов, «Адолат» социал-демократик партияси фракцияси раҳбари И.Саифназаров, Республика шошилинч тиббий ёрдам илмий маркази директорининг ўринбосари, сенатор Е.Борисова, Ўзбекистон Экологик ҳаракати депутатлар гуруҳи раҳбари Б.Алихонов сўзга чиқди. Сўзга чиққанлар Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов маърузасидаги қоидалар ва хулосаларни қўллаб-қувватладилар.

Давлатимиз раҳбарининг маърузаси бўйича Олий Мажлис палаталарининг маърузада қўйилган вазифаларни амалга ошириш юзасидан чора-тадбирлар дастурини ишлаб чиқиш тўғрисидаги қўшма қарори қабул қилинди.

Давлатимиз раҳбари, шунингдек, Олий Мажлис кўриб чиқиши учун Ўзбекистон Республикаси Бош вазири лавозимига Ш.Мирзиёев номзодини тақдим этди.

Парламент аъзолари кўрсатилган номзодни маъқуллади ва Ўзбекистон Республикаси Бош вазири этиб Ш.Мирзиёевни тасдиқлади. Ушбу масала бўйича Олий Мажлис палаталари тегишли қарорлар қабул қилди.

Шу билан Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлиси ўз ишини якунлади.

Qaror va ijro

Кўркам, шинам ва замонавий

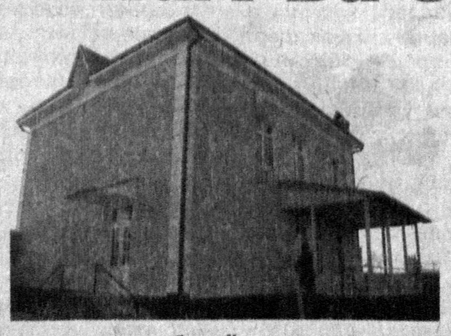

Қишлоқларда шинам, барча қулайликларга эга замонавий уйларнинг қад ростлаётгани аҳолининг турмуш шароитини янада яхшилашга қаратилаётган алоҳида эътиборнинг ёрқин ифодасидир. Янги намунавий лойиҳа асосида қуриладиган тураржой биносининг лойиҳа ҳужжатларини тайёрлаш, қуриш ва уй калитини эгасига топшириш билан боғлиқ жараён тизимли равишда амалга оширилмоқда. Уйга сарфланадиган маблағнинг 75 фоизи "Қишлоққурилишбанк" акциядорлик тижорат банкининг узоқ муддатли имтиёзли кредити, 25 фоизи якка тартибдаги уй-жой учун буюртма берган фуқаролар сармояси ҳисобидан қопланади.

Қишлоқларимизнинг янада обод ва кўркам бўлишига хизмат қилувчи лойиҳалар асосида 2009 йилда мазкур банк 42 та массивда 850 та замонавий, кўркам уй-жойлар қурилиши учун 58,5 миллиард сўм маблағ ажратди. Мазкур маблағнинг 32,1 миллиард сўми айнан қишлоқ аҳолисига берилган имтиёзли кредитлардир.

Ўтган йили намунавий лойиҳалар бўйича уй-жой қурилишида якка тартибда иморат қурувчиларга берилган кўмак натижасида барча вилоятларда уй-жой қуриш ишлари бошлаб юборилди. Мисол учун Қарши туманидаги Янги Хонобод, Касби туманидаги Юксалиш, Қамаши туманидаги Оқтузар, Ғузор туманидаги Қоркўмди, Китоб туманидаги Чармгар массивларидан ер ажратилиб, ҳар бир массивда йигирматадан коттеж типидаги уй-жой қурилиши бошланди. Бунинг учун «Қишлоққурилишбанк» акциядорлик тижорат банки томонидан 5 миллиард 686 миллион сўм маблағ ажратилди.

— Намунавий лойиҳа асосида уй қурмоқчи бўлган фуқаролар ва қурувчилар учун кўплаб имконият ва имтиёзлар яратилган, — дейди «Қишлоққурилишбанк» акциядорлик тижорат банки Қашқадарё вилояти филиали бошлиғи Исроил Амонов. — Жумладан, якка тартибдаги уй-жой қурувчилар учун энг кам иш ҳақининг минг бараваригача миқдорда 15 йил муддатга кредитлар берилмоқда.

(Давоми учинчи бетда)

Аввало шуни айтиш керакки, фуқаролик процессида яна шундай шахслар ҳам борки, улар бошқа шахслар томонидан бошланган жараёнга кириб келади ва фуқаролик-ҳуқуқий низоларнинг ҳал этилишидан тарафлар каби манфаатдор бўлади. Даъвогар ва жавобгарга нисбатан ушбу шахслар (ҳисоб бўйича) учинчи шахслар деб эътироф этилади.

Huquqiy ma`rifat

Учинчи шахслар

фуқаролик процессида улар қандай ўрин тутади?

Фуқаролик процессуал кодексининг 33-моддасига мувофиқ, учинчи шахслар ишда иштирок этувчи шахслар таркибига киради. Учинчи шахслар фуқаролик процессида тарафларга тенглаштирилади. Бундай шахсларнинг манфаати ҳуқуқий манфаат ҳисобланади, чунки иш юзасидан чиқарилган суд қарори маълум даражада уларнинг фуқаролик моддий ҳуқуқига таъсир этиши, ишнинг судда ҳал этилиши натижасида уларга нисбатан муайян ҳуқуқ ёки мажбурият вужудга келиши мумкин.

Учинчи шахслар икки турга ажратилади:

— низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилувчи учинчи шахслар;

— низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахслар.

Учинчи шахсларнинг ҳар бир тури ўзига хос фарқли хусусиятлари билан бирга, умумий жиҳатларга ҳам эга.

Учинчи шахсларнинг умумий жиҳатлари қуйидагилардан иборат:

биринчидан, учинчи шахслар ишнинг ҳал этилишидан манфаатдорлик даражаси турлича бўлсада, бироқ юридик жиҳатдан манфаатдор эканлиги боис ишда иштирок этувчи шахслар таркибига киритилган.

(Давоми учинчи бетда)

МАМЛАКАТИМИЗНИ МОДЕРНИЗАЦИЯ ҚИЛИШ ВА КУЧЛИ ФУҚАРОЛИК ЖАМИЯТИ БАРПО ЭТИШ – УСТУВОР МАҚСАДИМИЗДИР

Президент Ислом Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги маърузаси

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

Шуни таъкидлаш керакки, парламентимиз суд-ҳуқуқ тизимини чуқур ислоҳ қилиш ва либераллаштириш, суд ҳокимиятининг амалдаги мустақиллигини таъминлаш бўйича мамлакатимизда олиб борилаётган кенг миқёсли ишларга ҳам салмоқли ҳисса қўшди. Ўтган беш йил мобайнида қабул қилинган 58 та қонунга мувофиқ, суд-ҳуқуқ тизимидаги ислоҳотлар янада чуқурлаштирилди.

Шу даврда жиноий жазо тизимини либераллаштириш, амалда суд ҳокимиятининг мустақиллигини таъминлаш жараёнларига катта эътибор берилди. Адвокатура институти ислоҳ этилди. Суд қарорларини ижро этиш тизими, прокуратура фаолияти такомиллаштирилди, бутун суд-ҳуқуқ тизимини босқичма-босқич демократлаштиришга қаратилган бошқа бир қатор чора-тадбирлар амалиётга татбиқ этилди.

Мамлакатимизда 2008 йил 1 январдан бошлаб ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисида, шунингдек, фуқароларни қамоққа олишга санкция бериш ҳуқуқини прокуратурадан судларга ўтказиш тўғрисида 2007 йилда қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси қонунлари бутун дунёда улкан қизиқиш ва эътибор уйғотди. Мазкур чора-тадбирларнинг жорий этилиши билан Ўзбекистонда дунёдаги энг инсонпарвар, либерал жиноий жазо тизимларидан бири яратилди.

Демократик ислоҳотларнинг муҳим таркибий қисми бўлган фуқаролик жамияти институтларини мустаҳкамлаш ва ривожлантириш, мустақил оммавий ахборот воситаларини ривожлантириш бўйича ҳам кўп ишлар амалга оширилди.

Кейинги йилларда оммавий ахборот воситаларини янада демократлаштириш ва либераллаштириш, олиб борилаётган ижтимоий-сиёсий ва социал-иқтисодий ислоҳотларнинг очиқлиги ва ошкоралигини таъминлашда уларнинг фаоллигини ошириш, медиа маконга илғор ахборот-коммуникация технологияларини бевосита жорий этишга қаратилган қарийб 10 та қонун ҳужжати қабул қилинди.

2008 йилнинг июль ойида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳар икки палатаси кенгашларининг "Нодавлат нотижорат ташкилотларини, фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини қўллаб-қувватлашни кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қўшма қарори қабул қилинди.

Бу ҳужжат нодавлат нотижорат ташкилотларнинг, фуқаролик жамияти институтларининг мустақил ривожланишини босқичма-босқич таъминлаш, мамлакатимизни демократик янгилаш жараёнида уларнинг роли ва аҳамиятини кучайтириш йўлида яна бир муҳим қадам бўлди.

Мазкур қўшма қарорга биноан нодавлат нотижорат ташкилотлар ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари фаолиятини молиялаштириш манбаларини шакллантиришнинг мустақил, демократик принципларга асосланган тизими яратилди.

Ҳурматли мажлис қатнашчилари!

Эришилган ютуқларни қайд этар эканмиз, шу билан бирга, аввалги парламентимиз фаолиятидаги камчилик ва нуқсонлар, фойдаланилмасдан қолган имкониятлар ҳақида ҳам айтиб ўтишни зарур, деб биламан. Бугун, Олий Мажлиснинг келгуси беш йилдаги фаолиятининг асосий вазифалари ва устувор йўналишлари белгилаб олинаётган бир пайтда бу айниқса муҳимдир.

Биринчидан, шуни тан олиш керакки, Қонунчилик палатаси фаолиятидаги энг катта камчиликлардан бири унинг қонун ижодкорлиги ишлари бўйича чуқур ва ҳар томонлама пухта ишлаб чиқилган, мамлакатимизда амалга оширилаётган социал-иқтисодий, ижтимоий-сиёсий ислоҳотлар жараёнининг талаблари билан узвий боғлиқ бўлган, узоқ истиқболга мўлжалланган ўз дастурига эга эмаслигида кўринади.

Бу кўпинча қонунларнинг аниқ бир тизимга риоя қилмаган ҳолда, уларнинг қонунчилик ташаббуси ҳуқуқига эга бўлган субъектлар томонидан киритилишига қараб қабул қилинишига олиб келаётган сабаблардан биридир.

Иккинчидан, иқтисодий, сиёсий, гуманитар соҳаларда жадал ривожланаётган ислоҳотларни амалга ошириш учун ҳаётий зарур бўлган қонунларни киритиш ташаббуси билан чиқишда ва уларнинг қабул қилинишини тезлаштиришда депутатлар корпусининг сусткашлиги, бу борада етарлича фаоллик кўрсатмаётгани жиддий камчилик ҳисобланади. Кейинги беш йил мобайнида Қонунчилик палатасига тақдим этилган 297 та қонун лойиҳасидан атиги 44 таси депутатлар ташаббуси билан киритилган.

Айни пайтда, 42 та қонун лойиҳаси бевосита Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан тақдим этилган, 160 тадан зиёд қонун лойиҳаси эса мамлакатимиз ҳукумати томонидан киритилган бўлиб, уларнинг аксарият қисми Ўзбекистон Республикаси Президенти фармонлари ва қарорларининг ижросини таъминлаш мунасабати билан тақдим этилган.

Учинчидан, қабул қилинаётган қонунларнинг сифатини тубдан яхшилаш талаб этилади. Уларнинг кўпчилиги амалдаги қонун ҳужжатларига ўзгартиш, тузатиш ва қўшимчалар киритишга қаратилган бўлиб, кодификациялашиш характерига, яъни, муайян даражада тизимлашув мазмунига эга эмас.

Қабул қилинадиган қонун лойиҳаларида амалдаги қонун ҳужжатларидан фарқ қиладиган тафовутларга, тақрорларга йўл қўйилганини, бошқа ҳужжатларга ҳавола қилиш ҳолатлари кўплигини қайд этиш лозим.

Ва энг асосий камчилик қабул қилинадиган қонунларда аксарият ўринларда ана шу қонун ҳужжатларининг ҳаётга татбиқ этилишини таъминлайдиган процессуал механизмларнинг мавжуд эмаслигида кўзга ташланади. Бу эса ўз-ўзидан ушбу ҳужжатларнинг қўлланишини сезиларли даражада қийинлаштиради, қонунларнинг ижро этилмаслигига, ҳуқуқий нигилизмга, яъни ҳар қандай ҳуқуқий норманинг инкор қилинишига, ҳуқуқни қўллаш амалиёти самарадорлигининг пасайишига олиб келади.

Тўртинчидан, қонунда кўзда тутилган депутатлик назорати ва ҳуқуқни қўллаш амалиётини такомиллаштиришга таъсир кўрсатиш шаклларидан суст фойдаланилмоқда.

Қуйи палата фаолият юритган бутун давр мобайнида атиги бир нечта, хусусан, инновацион технологияларни ишлаб чиқаришга жорий этиш, кимё саноати корхоналари қурилишини жадаллаштириш ва янги турдаги маҳсулотларни ишлаб чиқариш билан боғлиқ масалалар бўйича парламент сўрови амалга оширилганини албатта етарли деб бўлмайди.

Бешинчидан, парламент депутатларининг ўз сайлов округидаги тизимли фаолиятини сезиларли даражада яхшилаш талаб этилади.

Айнан ана шундай фаолият қабул қилинган қонунлар қандай ишлаётганини, хўжалик юритиш амалиёти бугунги кунда қандай қонунларга муҳтож эканини, сайловчилар қандай муаммоларга дуч келаётгани ва уларни ҳал этиш бўйича нималар қилиш зарурлигини аниқлаш учун депутатга имкон берган бўларди.

Бу ҳақда кўп гапирмасдан, биргина мисолни келтириш мумкин. "Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси депутатининг сайлов округидаги фаолиятини ташкил этиш тартиби" палата томонидан 2008 йилнинг май ойига келиб, яъни парламент фаолиятининг тўртинчи йилидагина ишлаб чиқилгани ва қабул қилинганини айтиб ўтишнинг ўзи кифоя, деб ўйлайман.

Афсуски, депутатларнинг сайлов округидаги фаолияти асосан шунчаки учрашувлар ташкил қилишдан иборат бўлиб қолган, таҳлилларнинг кўрсатишича, улар ҳам кўпинча номигагина ўтказилиб, фақат шикоят ва саволларга жавоб қайтариш билан чекланилган.

Олтинчидан, қуйи ва юқори палаталар амалий фаолиятининг айниқса дастлабки даврида аксарият ҳолларда ҳар икки томоннинг ўз амбицияларини намоён этиши билан боғлиқ бўлган жиддий муаммолар ҳам кузатилди, бундай зиддиятлар қонун ҳужжатларини қабул қилиш муддати ва сифатига салбий таъсир кўрсатди.

Мухтасар айтганда, Ўзбекистондаги олий қонун чиқарувчи орган бўлмиш Олий Мажлис томонидан амалга ошириладиган қонун ижодкорлиги жараёнининг мустақил ва муқаррар таркибий қисми бўлган ҳар қайси палата фаолиятини таъминлаш жараёни қийинчилик билан йўлга қўйилди.

Албатта, ҳар қайси палата томонидан ўз зиммасига юклатилган вазифа ва ваколатларни адо этиш асосида уларнинг ўртасида турли келишмовчилик ва қарама-қаршиликлар вужудга келиши ҳар томонлама табиий ва қонуний ҳолдир.

Шу фурсатдан фойдаланиб, Сенат, унинг аъзолари қонунчилик ташаббуси ҳуқуқига эга эмаслигини таъкидлаб ўтишни истардим.

Сенат – бу вакиллик органи ва унинг кўпчилик қисми халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгашларининг депутатлари сифатида мамлакатимиз олий қонун чиқарувчи органида ана шу маҳаллий Кенгашларнинг ваколатли вакиллари ҳисобланади ва уларга ҳисоб беради. Ва шу сабабли ҳам сенаторларнинг ўз фаолиятида, қонунларни муҳокама этиш ва қарорлар қабул қилишда, биринчи навбатда, умумдавлат манфаатларидан келиб чиққан ҳолда, бу қонунларни ўзлари вакили бўлган ҳудуд ва минтақалар манфаатлари нуқтаи назаридан кўриб чиқишлари тўлиқ қонуний асосга эгадир.

Шунинг учун ҳам Сенат томонидан бирон-бир қонун қайтарилган вазиятда тақдим этилган лойиҳаларнинг моҳияти ва маъно-мазмуни бўйича қуйи ва юқори палаталар келишув комиссиялари доирасида вужудга келадиган баҳс-мунозараларни биз демократик парламент ишининг табиий ва соғлом шакли сифатида кўришимиз даркор.

Ҳурматли депутат ва сенаторлар!

Олий Мажлиснинг ўтган даврдаги фаолиятини талабчанлик руҳида, танқидий баҳолар эканмиз, парламент ишида йўл қўйилган камчилик ва нуқсонларни бартараф этмасдан, сусткашлик ва ўзибўларчилик ҳолатларига барҳам бермасдан туриб, депутат ва сенаторлар ўз олдида турган вазифаларни самарали ҳал этишга, сайлов пайтида сайловчиларига берган юксак ваъдаларининг устидан чиқишга эриша олмаслигини яққол англаб, тушуниб олишимиз керак.

Айниқса, янгитдан сайланган парламент сифат жиҳатидан янгича сиёсий, ижтимоий-иқтисодий шароитда фаолият юритиши зарурлиги барчамизга аниқ-равшан аён бўлиши лозим.

Бугунги кунда давлат ва жамият қурилиши соҳасида мамлакатимиз олдида ўзининг миқёси ва қамровига кўра улкан вазифалар турибди.

Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози ҳали-бери давом этаётган оғир бир шароитда иқтисодиётимизнинг янада барқарор ривожланишини таъминлаш, уни диверсификация ва модернизация қилиш, ишлаб чиқаришни техник қайта жиҳозлаш борасидаги ишларни изчил давом эттиришимиз зарур.

Минтақамизда ва бутун дунёда юзага келаётган мураккаб геосиёсий шароитда бизнинг зиммамизда мамлакатимизнинг хавфсизлиги ва барқарорлигини таъминлаш, шу муқаддас заминимизда ҳукм сураётган тинч-осойишта ҳаётни сақлаш каби бири-биридан масъулиятли ва кенг кўламли бир қатор вазифалар борки, юртимизнинг, жондан азиз фарзандларимизнинг бугунги ва эртанги куни ана шу масалаларни қанчалик муваффақият билан ҳал этишимизга боғлиқдир.

Мана, ён қўшнимиз Афғонистонда 30 йилдан буён давом этаётган қуролли можаронинг ҳали-бери охири кўринмаяпти. Халқимизда "Қўшнинг тинч – сен тинч" деган мақол бежиз айтилмаган. Қўшни мамлакат ҳудудида мана шундай кескинлик сақланиб турар экан, албатта, минтақамизда тинчлик-барқарорликка нисбатан таҳдид ҳам сақланиб қолаверади.

Афғонистондаги мураккаб вазиятни ҳал этиш бўйича Ўзбекистон энг нуфузли халқаро минбарлардан муҳим амалий ташаббусларни доимий равишда баён қилиб келмоқда. Айниқса, НАТО/СЕАП ташкилотининг 2008 йил апрель ойида бўлиб ўтган Бухарест саммитида Ўзбекистон Президенти томонидан афғон муаммосини фақат ҳарбий йўл билан ечиб бўлмаслиги ҳақидаги фикр биринчи бўлиб ўртага қўйилган ва бу можарони сиёсий йўл билан ҳал этиш мақсадида "6+2" мулоқот гуруҳини "6+3" гуруҳига айлантириш ҳақидаги таклиф илгари сурилган эди. Бу гуруҳга Афғонистон билан қўшни бўлган давлатлар, АҚШ ва Россия ҳамда НАТО ташкилотининг ваколатли вакиллари кириши назарда тутилади. Ўзбекистоннинг бу таклифи дунё сиёсий жамоатчилигида катта қизиқиш уйғотгани сизларга яхши маълум, деб ўйлайман.

Афғон можаросини ҳал қилиш учун 30 йил давомида миллиард-миллиард доллар маблағ сарфланди. Лекин, аҳвол ижобий томонга ўзгариш ўрнига, аксинча, мамлакатдаги кескинлик кучайиб бормоқда.

Аввало, маҳаллий халқ, қайси миллат ва элатга мансублигидан қатъи назар, бир-бири билан келишиши керак, бунинг учун уларга ёрдам, биринчи навбатда иқтисодий ёрдам бериш лозим.

Энг муҳими, афғон халқининг миллий урф-одатлари ва маданиятини, диний қадриятларини ҳурмат қилиш зарур. Бошқача айтганда, аввало халқни ҳурмат қилиш, кейин унга ақл ўргатиш керак.

Шу кунларда Афғонистон масаласи бўйича Лондонда бўлиб ўтадиган халқаро анжуманда ана шундай ёндашув асосида умумий бир қарор қабул қилиниши ҳақида фикрлар билдирилмоқда. Яъни, дунёдаги кўпгина давлатлар афғон муаммосини фақат ҳарбий йўл билан ҳал қилиш мумкин эмаслигини ҳар томонлама англаб, амалий хулосаларга келмоқда. Бу, ўз навбатида, Бухарест саммитида Ўзбекистон илгари сурган ташаббуснинг нақадар тўғри эканини яна бир бор кўрсатмоқда.

Қисқача айтганда, жафокаш афғон заминида тезроқ тинчлик қарор топиши учун жаҳон ҳамжамияти, аввалambor иқтисодий-молиявий, ижтимоий-гуманитар ёрдам кўрсатиши ва бу ишларнинг барчаси Бирлашган Миллатлар Ташкилоти раҳнамолигида амалга оширилиши зарур.

Бугунги кунда дунёдаги кўпгина давлатлар томонидан Афғонистонга ана шундай ёрдам кўрсатилмоқда. Албатта, бу мамлакатда тинчлик ва барқарорлик ўрнатишдан аввало унга қўшни бўлган давлатлар манфаатдордир.

Ўзбекистон ҳозирги вақтда яқин қўшни давлат сифатида Афғонистонга катта ёрдам бермоқда. Жумладан, 2010 йилда Ўзбекистон бу мамлакатга етказиб бераётган электр энергияси миқдори ўтган йилларга нисбатан 6 баробарга оширилди.

Шу кунларда Ўзбекистоннинг курувчи ва мутахассислари томонидан "Термиз – Ҳайратон – Мозори Шариф" темир йўлини қуриш ишлари бошланмоқда ва ишонаманки, у йил охирига қадар якунига етказилади.

Хулоса қилиб айтганда, парламентимизнинг бугунги кунда минтақамизда тинчлик ва хавфсизликни мустаҳкамлаш масаласида масъулияти катта. Буни ҳеч қачон эсимиздан чиқармаслигимиз керак.

Азиз дўстлар!

Юқорида зикр этилган масалаларнинг барчаси парламентимиздан юксак ташаббускорликни, қонун ижодкорлиги фаолияти самарадорлигини ошириш йўлида мунтазам изланишни, ҳар бир депутат ва сиёсий партиядан эса аввалambor улар сайлов даврида ўз зиммасига олган мажбуриятларини бажаришни талаб этади.

Қонунчилик ва норматив-ҳуқуқий базадаги камчилик ва нуқсонларга имкон қадар тезроқ барҳам бериш, ҳуқуқни қўллаш амалиётида ғоят жиддий ўзгаришларни жорий этиш, ҳуқуқни муҳофаза қилиш ва суд органларининг фаолиятида фақат ва фақат қонунга риоя этилишини таъминлаш билан боғлиқ ишларни такомиллаштириш даркор.

Бу вазифалар биз барпо этаётган ҳуқуқий давлатни шакллантиришда нақадар муҳим аҳамиятга эга экани ҳақида, ўйлайманки, ортиқча гапириб ўтиришнинг ҳожати йўқ.

Айни пайтда, шуни ҳам ўзимизга яққол тасаввур қилишимиз керакки, иқтисодий ўсишни таъминлаш, одамларимизнинг ҳаёт даражасини янада юксалтириш, социал-иқтисодий, ижтимоий-сиёсий соҳалардаги бошқа кўплаб вазифаларга ижобий ечим топиш энг муҳим бир вазифани муваффақиятли ҳал этишни талаб қилади.

Бу вазифа аввалambor демократик ислоҳотларни чуқурлаштириш ва иқтисодиётни эркинлаштириш, кучли фуқаролик жамияти барпо этиш йўлидан жадал ва самарали илгарилаб боришдан иборатдир.

Ўйлайманки, Қонунчилик палатасида ҳам, Сенатда ҳам, олдимизда турган ишларнинг амалий дастурини тайёрлаш жараёнида ана шу вазифаларнинг барчаси ҳисобга олинади ва охиригача пухта ишлаб чиқилади.

Менинг чуқур ишончим бўйича, энг муҳим, ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлган қуйидаги масалалар доимий эътиборимиз марказида туриши даркор.

Биринчи. Мана шу юксак минбардан туриб қатъий таъкидлашни истардим: агарки, биз иқтисодий ва социал соҳани ислоҳ этиш жараёнларини ижтимоий-сиёсий ва суд-ҳуқуқ тизимини мунтазам янгилаб бориш жараёнлари билан ўзаро аниқ ва чуқур, узвий боғлиқ ҳолда амалга оширишни таъминламас эканмиз, мамлакатимизни модернизация қилиш борасида белгилаб олган юксак марраларимизга эриша олмаймиз.

Шу борада Конституциямиз муҳрлаб қўйган давлат ҳокимияти тизими – ҳокимиятнинг қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимиятига бўлиниши принципига риоя қилган ҳолда, парламент ҳокимиятининг амалий ролини кучайтириш масалалари эътиборимиз марказида туриши керак.

Бу ўта муҳим вазифаларни амалга оширишда кўппартиявийлик тизимининг ривожланишига, сиёсий партиялар фаоллигининг кескин ошишига, улар ўртасида рақобат асосидаги курашнинг кучайишига шароит туғдириб бериш алоҳида ўрин тутади.

Биз ўз олдимизга қўяётган бу вазифанинг туб моҳияти шундаки, у партиялар ўртасидаги сайловолди кураши, Олий Мажлисимизнинг янги таркибини шакллантириш пайтида бўлиб ўтган ғоя ва дастурлар кураши парламентнинг кундалик фаолиятида ҳам давом этишини ва янада чуқурлашиб боришини назарда тутади.

Айнан парламент фаолиятида, таъбир жоиз бўлса, ғоя ва дастурлар беллашуви доимий тус олиши, ҳар қайси партия ўз олдига қўйган мақсад-муддаоларига ана шундай кураш орқали эришиши лозим.

Ишончим комилки, Қонунчилик палатасидаги турли сиёсий фракциялар ўртасидаги рақобат қанчалик кескин ва кучли бўлса, жамиятимизнинг муайян сиёсий кучлари ва ижтимоий қатламлари манфаатларини ўзида ифода этадиган ҳар қайси партиянинг ғоялари, дастурий вазифалари ҳаётга муваффақиятли татбиқ этилишининг кафолати ҳам шунчалик мустаҳкам бўлади.

Буларнинг барчаси, ҳеч шубҳасиз, қабул қилинадиган қонунларнинг сифатини оширишга, парламент ролининг, унинг мамлакатимизда юз бераётган жараёнларга таъсирининг кучайишига ёрдам беради.

Партиялар ўртасидаги баҳс-мунозаралар жиддий, профессионал ва амалий негизда олиб борилиши даркор. Айнан шунинг учун ҳам сиёсий партиялар ўз электоратини ўйлантираётган социал-иқтисодий муаммоларни янада чуқурроқ ўрганишга ва уларни ҳал этиш бўйича зарур чораларни кўришга бутун диққат-эътиборини қаратиши керак.

Бу ҳақда гапирганда, "мамлакат раҳбариятининг ислоҳотларни амалга ошириш борасидаги стратегик йўлини сиёсий қўллаб-қувватлаймиз" деган умумий гаплардан амалий фаолиятга ўтиш, чуқур ўйланган, шу жумладан, муқобил, рақобатдош лойиҳалар ва ҳар қайси партия ёки ҳаракатнинг аниқ мақсадли вазифаларини ўзида мужассам этадиган дастурларни тақдим этган ҳолда, фаол иш олиб бориш даври келганини таъкидлаш лозим.

Бунда жойларда ислоҳотларнинг ижтимоий самарасини оширишга халақит бераётган жиддий камчилик ва нуқсонларни аниқлаш, уларни очиқ, ошкора ва амалий руҳда муҳокама қилиш, ўз хизмат жойида зиммасига юкланган мажбуриятларни уддалай олмаётган давлат органлари, хўжалик бошқаруви, назорат ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш тизимларининг раҳбарларини асосли танқид қилиш муҳим аҳамият касб этади.

Албатта, электорат билан иш олиб боришнинг замонавий усулларидан, умумэътироф этилган сиёсий технологиялардан кенг фойдаланиш, партиявий нашрларни партияларо қизғин баҳс-мунозаралар минбарига айлантириш зарурлигини ҳаммамиз яхши тушунамиз.

Парламентимиз ва маҳаллий вакиллик органлари – Кенгашлар олдида турган иккинчи ғоят муҳим вазифа – бу қабул қилинган қонунларнинг ижро этувчи ҳокимият, яъни ҳукумат томонидан марказда, ҳокимликлар томонидан эса жойларда қандай бажарилаётгани устидан қатъий парламент назоратини, депутатлик назоратини ўрнатишдан иборатдир.

Шуни очиқ тан олиш керак, Қонунчилик палатаси ва Сенатда, афсуски, бу борадаги ишлар ўта қониқарсиз йўлга қўйилган. Қонунчилик палатаси ва Сенатда қонунлар ижроси, тегишли тармоқларда устувор давлат дастурларининг бажарилиши юзасидан Ўзбекистон Республикаси Бош вазири, унинг ўринбосарлари, вазирлик ва қўмиталар, ижро этувчи ташкилотлар раҳбарларининг ахборот ва ҳисоботлари камдан-кам эшитилади ва муҳокама қилинади.

Ўрганишлар натижаси шуни кўрсатмоқдаки, парламентда бундай ҳисоботларни эшитиш кўпроқ умумий, яъни танишув ҳолатига эга бўлиб, кўрилаётган масала бўйича муайян қўмита ёки комиссиянинг позицияси аниқ белгилаб олинмаган, ҳар томонлама пухта ишлаб чиқилиб тавсия этилган бирон-бир дастур ва ҳужжат қабул қилинмаган.

Келгусида қонун чиқарувчи ҳокимият назорат ваколатларини амалга оширишнинг қонунда кўзда тутилган ҳуқуқий норма ва механизмларидан марказда ва жойларда кенг фойдаланиш учун барча зарур чораларни кўриш керак.

Давлат тузилмалари раҳбарларининг уларга ишониб топширилган тармоқларда қонун ҳужжатларини ижро этиш ҳолати бўйича ҳисоботларини эшитиб бориш парламент фаолиятининг кундалик ишига айланиши даркор.

(Давоми учинчи бетда)

МАМЛАКАТИМИЗНИ МОДЕРНИЗАЦИЯ ҚИЛИШ ВА КУЧЛИ ФУҚАРОЛИК ЖАМИЯТИ БАРПО ЭТИШ – УСТУВОР МАҚСАДИМИЗДИР

Президент Ислом Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги маърузаси

(Давоми. Бошланиши биринчи ва иккинчи бетларда)

Шу билан бирга, ижро ҳокимияти раҳбарлари, жумладан, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси аъзоларининг улар бевосита масъул бўлган соҳаларда қонунларнинг қандай бажарилаётгани бўйича ҳисоботларини тинглаб бориш амалиётини кенгайтириш зарур.

Хусусан, парламент назоратини амалга ошириш жараёнида давлат тузилмаларининг иқтисодиёт соҳасига асоссиз аралашувини камайтириш чораларига алоҳида аҳамият қаратиш керак.

2009-2012 йилларга мўлжалланган Инқирозга қарши чоралар дастурини, унда кўзда тутилган ижтимоий-иқтисодий соҳанинг изчил ривожланишини, мамлакатда барқарорликни таъминлаш бўйича комплекс чора-тадбирларни амалга ошириш масалаларига алоҳида эътибор бериш зарур.

Парламент назоратининг парламент сўрови, парламентда ҳисоботни эшитиш ва парламент фаолиятининг қонунда кўзда тутилган бошқа шаклларидан кенг фойдаланиш лозим.

Парламент сўровида кўтарилган масалалар бўйича асосланган изоҳ ва ҳар томонлама тушунтириш бериш давлат ҳокимияти ва бошқарув идоралари мансабдор шахсларининг бевосита вазифаси ҳисобланади.

Бу вазифанинг бажарилиши бўйича жавобгарлик барча бўғиндаги давлат ҳокимияти идораларининг раҳбарлари ва прокуратура зиммасига юклатилиши керак.

Ижро этувчи ҳокимият устидан парламент назоратини кучайтириш вазифасини муваффақиятли ҳал этиш кўп жиҳатдан оммавий ахборот воситалари, кенг жамоатчиликнинг бу жараёндаги фаол иштирокига боғлиқдир.

Бу борада партияларнинг матбуот нашрлари олдида катта ва масъулиятли вазифалар турибди. Лекин, афсуски, бундай нашрлар ҳалибери заиф бўлиб, содда қилиб айтганда, "тиш-тирноқсиз" бўлиб қолаётганини қайд этиш лозим.

Парламентнинг мамлакатимизда кучли фуқаролик жамиятини шакллантиришга қаратилган демократик янгиланишлар, либерал ислоҳотлар тарғиботчисига айланишига эришиш энг асосий вазифа бўлмоғи зарур.

Мазмун-моҳиятига кўра, социал-иқтисодий, ижтимоий-сиёсий ислоҳотларни, биз танлаган давлат ва жамият қурилиши моделини татбиқ этиш жараёнида фуқароларнинг мамлакат бошқарувидаги ролини ошириб боришни асосий ўринга қўядиган "Кучли давлатдан – кучли фуқаролик жамияти сари" дастурини амалга ошириш бўйича ишларни янада фаоллаштириш масаласини бугун ҳаётнинг ўзи кун тартибига тобора қатъий қилиб қўймоқда.

Бу амалда фуқаролик жамияти институтларининг бутун тизимини ривожлантиришни, унинг мамлакатни, маъмурий-ҳудудий тузилмаларни бошқариш жараёнига уйғун равишда интеграциялашувини англатади.

Сиёсий партияларнинг марказда ва жойларда ижро этувчи ҳокимият идораларини шакллантириш жараёнига фаол таъсирини таъминлаш учун барча ташкилий-ҳуқуқий шарт-шароитлардан тўлақонли фойдаланиш даркор.

Шу мақсадда Халқ депутатлари маҳаллий кенгашларидаги партиялар гуруҳлари фаолиятини жонлантириш, барча бўғиндаги ижро этувчи тузилмаларнинг минтақалар ижтимоий-иқтисодий тараққиётига доир амалий вазифаларни ҳал этиш ишига партияларнинг таъсирини ошириш даркор.

Фуқаролик жамияти институтлари, нодавлат нотижорат ташкилотлар фаолиятининг норматив-ҳуқуқий базасини янада ривожлантириш қонунчилик фаолиятининг муҳим йўналиши бўлиши зарур, деб ҳисоблайман.

Токи бу институт ва ташкилотлар қарорлар қабул қилиш, ўзлари мансуб бўлган ижтимоий қатлам ва тузилмаларнинг манфаатларини ҳимоя қилиш тизимида муносиб ўрин эгаллай олсин.

Шу муносабат билан бугунги кунда экологик йўналишдаги 100 дан ортиқ нодавлат нотижорат ташкилотни бирлаштирган Ўзбекистон Экологик ҳаракатидан Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасига сайланган депутатлар олдида катта ва масъулиятли вазифалар турибди.

Мазкур ҳаракатдан сайланган депутатлар атроф муҳитни муҳофаза қилиш соҳасига оид қонунчиликни янада ривожлантиришга, марказда ва жойларда давлат ҳокимияти идоралари, шунингдек, турли ижтимоий ва бошқа тузилмаларнинг бу соҳада шу пайтга қадар қабул қилинган ҳужжатларни сўзсиз бажариш бўйича масъулиятини ошириш юзасидан тизимли ишларни ташкил қилишга кўмаклашишлари лозим.

Барчамиз бир оддий ҳақиқатни қатъий ва аниқ англаб олишимиз керак – бундан буён Ўзбекистон Экологик ҳаракати янги сифат босқичига кўтарилади, юксак депутатлик минбаридан туриб атроф муҳитни муҳофаза қилиш масалаларини ўртага қўйиш ва назорат қилиш, инсонни ва мамлакат аҳолисини экологиянинг хавфли ҳамда тажовузкор ўзгаришларидан ҳимоя қилиш учун улкан имкониятларни қўлга киритади.

Фуқаролик жамияти институтлари, жумладан, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг жамият ва давлат қурилиши тизимидаги ҳуқуқ ҳамда ваколатларини кенгайтиришга қаратилган қонунчиликни такомиллаштириш масаласи устувор йўналишга айланиши зарур.

Бугунги кунда жойларда фуқароларнинг энг долзарб муаммоларини ўз вақтида ва муваффақиятли ҳал этиш, уларнинг манфаатларини ҳимоя қилишда маҳалла тизимининг таъсири ва аҳамияти қанчалик ортиб бораётганини барчамиз яхши биламиз.

Маҳалланинг аҳолимиз, айниқса, ёшларимизнинг маънавий-ахлоқий тарбияси билан боғлиқ масалаларни ечиш, ижтимоий соҳанинг самарали фаолият юритишини таъминлаш, жойларда жамоат тартиби ва хавфсизлигини сақлаш борасидаги ҳиссаси тобора кучайиб бормоқда.

Шу муносабат билан маҳалла фаолиятининг ҳуқуқий базасини такомиллаштириш, унинг самарали фаолият юритиш механизмлари ва ваколатларини кенгайтириш бундан кейин ҳам бизнинг устувор вазифамиз бўлиб қолади.

Маҳаллани аҳолини аниқ йўналтирилган асосда ижтимоий қўллаб-қувватлаш, хусусий тадбиркорлик ва оилавий бизнесни ривожлантириш марказига айлантириш йўлида бошлаган ижобий ишларимизни изчил давом эттиришимиз ва янги босқичга кўтаришимиз даркор.

Бошқарув идоралари фаолияти устидан жамоатчилик назоратини ўрнатишда маҳалланинг вазифаларини кенгайтириб бориш, давлат ижтимоий дастурларининг ҳаётга татбиқ этилиши бўйича жойларда амалга оширилаётган ишлардан жамоатчиликни кенг хабардор қилиш мақсадида давлат органларининг фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш идоралари билан мустаҳкам ҳамкорлигини таъминлаш бундан буён ҳам доимий эътиборимиз марказида бўлиши керак.

Маҳалланинг фуқароларнинг энг долзарб муаммоларини ҳал этиш, уларнинг ижтимоий фаоллигини таъминлашдаги ўрни ва аҳамияти ортиб бораётганини инобатга олган ҳолда, оқсоқоллар ва уларнинг маслаҳатчиси этиб энг муносиб номзодлар сайланишини таъминлайдиган фуқаролар йиғини раислари (оқсоқоллар) ва уларнинг маслаҳатчиларини сайлаш тизимини янада такомиллаштириш талаб этилмоқда.

Бугун ҳаётнинг ўзи олдимизга фуқаролик жамияти институтлари тизимида оммавий ахборот воситаларининг ўрни ва ролини янада мустаҳкамлаш вазифасини қатъий қилиб қўймоқда. Оммавий ахборот воситаларини янада эркинлаштириш, нодавлат матбуот нашрлари, радио, телевидение фаолиятини жонлантириш, уларнинг Интернет глобал тармоғига кириш имкониятларини кенгайтириш олиб борилаётган ислоҳотлар сиёсатининг очиқлиги ва ошкоралигини таъминлашга, кучли фуқаролик жамиятининг изчил шакланишига мадад бериши даркор.

Миллий матбуотимизнинг сифатини, маҳорат ва таъсирчанлигини ошириш, уни ривожланган давлатларнинг оммавий ахборот воситалари эришган юксак талаб ва мезонлар даражасига кўтариш учун имкон берадиган шарт-шароитларни яратиш мақсадида оммавий ахборот воситалари соҳасидаги қонунчиликни янада такомиллаштириш таъминлаш зарур.

Оммавий ахборот воситаларига мамлакатимизда амалга оширилаётган ички ва ташқи сиёсатни, юртимизда ва хорижда содир бўлаётган воқеаларни фикрлар хилма-хиллигини ҳисобга олган ҳолда янада фаолроқ ёритиш учун қўшимча шарт-шароитлар туғдириб бериш лозим.

Нодавлат оммавий ахборот воситаларининг тобора кенгайиб бораётган тармоғи фаолиятининг, муаллифлик ҳуқуқи ва интеллектуал мулк ҳимоясининг, шунингдек, ахборот соҳасига бозор механизмларини жорий этишнинг норматив-ҳуқуқий базасини такомиллаштиришни таъминлаш муҳим аҳамиятга эга.

Бу борада оммавий ахборот воситаларининг моддий-техник базасини янада мустаҳкамлаш, соҳа ходимларининг меҳнатини моддий ва маънавий рағбатлантиришга қаратилган норматив-ҳуқуқий механизмларни яратиш масалалари долзарб ўрин эгаллайди.

Соҳа ходимларининг меҳнатини муносиб баҳолаш, уларни моддий ва маънавий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш газета ва журналлар таҳририятларининг мустақиллиги ва эркинлигини амалда таъминлаш билан бирга, уларнинг масъулиятини ҳам оширишни кўзда тутади.

Қадрли ватандошлар!

Бўлиб ўтган сайловларда халқимиз аввало мамлакатимизда тинчлик ва барқарорликни мустаҳкамлаш, сиёсий-ижтимоий ҳаётимизни модернизация қилиш ва демократлаштириш, бозор муносабатларини чуқурлаштириш, тинчликсевар ташқи сиёсат олиб бориш учун овоз берди.

Бугунги кунда эл-юртимиз ўзи сайлаган депутатлар ва сенаторларга, ислоҳотлар тақдири учун масъул бўлган барча-барча инсонларга катта умид ва ишонч билан қарамоқда. Бундай юксак ишончни оқлаш барчамиз учун ҳам қарз, ҳам фарздир.

Ҳаммангизга сиҳат-саломатлик, депутатлик ва сенаторлик фаолиятингизда куч-қувват ва омад, хонадонларингизга бахту саодат ва фаровонлик тилайман.

Huquqiy ma`rifat

Учинчи шахслар

фуқаролик процессида улар қандай ўрин тутади?

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

Хусусан, низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилувчи учинчи шахслар, ўз номидан кўриниб турибдики, низо предметига нисбатан бевосита даъво қилиш ҳуқуқига эга бўлади. Низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахслар эса низоли моддий-ҳуқуқий муносабат иштирокчиси бўлмайди. Унинг иш ҳал этилишидан манфаатдорлиги, масалан, кейинчалик ўзига нисбатан регресс даъво кўзғатилишининг олдини олишда намоён бўлади. Иш юзасидан чиқариладиган суднинг ҳал қилув қарори учинчи шахслар учун турли даражада таъсир кўрсатади.

Иккинчидан, учинчи шахслар ҳар доим бошқа шахслар томонидан бошланган процессга киришади. Эркин ҳуқуқлилик принципидан келиб чиқиб, низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилувчи учинчи шахслар бошланган процессга ўз ташаббуси билан киришади. Уларни ўз ихтиёрига зид равишда процессга жалб этиш мумкин эмас. Аксинча, низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахслар ўз ташаббуслари билан процессга киришиши, шунингдек, тарафлар, прокурор ва ишда иштирок этувчи бошқа шахсларнинг илтимосномаси бўйича ёки суднинг ташаббуси билан ишда иштирок этишга жалб қилиниши мумкин.

Фуқаролик процессида учинчи шахслар иштирок этишининг аҳамияти қуйидагиларда кўринади:

биринчидан, иш учун аҳамиятга эга бўлган ҳолатларни тўлиқ аниқлаш ҳамда фуқаролик ишини тўғри ҳал этишга олиб келади. Бунда иш юзасидан барча ҳолатни аниқлашга, далилларни бирлаштириб кўриб чиқишга имконият яратилади;

иккинчидан, суд ва тарафларнинг вақтини тежаш имконияти юзага келади;

учинчидан, агар дастлабки мулкий низо алоҳида кўрилса, бу тўғрида чиқарилган қарорга мувофиқ низоли мулкнинг кейинчалик сотилиши ёки ишлатиб юборилишининг олди олинади;

тўртинчидан, низоли ҳуқуқ алоҳида-алоҳида кўрилганида, унинг юзасидан қарама-қарши ҳал қилув қарорлари чиқарилиши эҳтимоли юқори бўлади.

Низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилувчи учинчи шахсларнинг процессда иштироки қуйидаги ҳолларда юз беради:

а) агар даъвогар процессда ўзининг бошқа шахс билан алмаштирилишига рози бўлмаса, бу шахс низо предмети юзасидан мустақил талаблар билан арз қилувчи учинчи шахс сифатида ишга киришишга ҳақли бўлади;

б) суд ҳал қилув қарорини чиқаргунига қадар низонинг предметига нисбатан ўзларининг мустақил талаблари билан арз қилиб кириб келадилар.

Юқоридаги икки ҳолатда ҳам учинчи шахслар даъво тақдим этишнинг барча талабларига риоя қилиши лозим. Учинчи шахснинг ишга киришиши умумий асосларга (ФПКнинг 148-150-моддаларига) биноан судга ариза бериш билан кўзғатилади.

Фуқаролик процессуал кодексида учинчи шахс айнан қайси тарафга нисбатан даъво кўзғатиши мумкинлиги назарда тутилмаган. Учинчи шахс даъвони фақат бир тарафга нисбатан ёки бир вақтнинг ўзида ҳар иккала тарафга нисбатан ҳам тақдим этиши мумкин. Суд амалиётида учинчи шахслар кўпроқ даъвони ҳар икки шахсга қаратиши ва ушбу шахслар учинчи шахсга нисбатан шерик жавобгар ҳолатини эгаллаши кузатилади.

Ишга учинчи шахснинг киришиши ҳақидаги масалани ҳал қилар экан, судья бу ҳақда ажрим қабул қилади. Фуқаролик процессуал кодексининг 346-моддаси мазмунидан келиб чиқиб, процессда учинчи шахснинг иштирок этишига йўл қўйилиши тўғрисида судьянинг чиқарган ажрими ишнинг кейинги ҳаракатланишига тўсқинлик қилмаслиги учун унинг устидан шикоят берилмайди. Учинчи шахснинг ишда иштирок этиши тўғрисидаги илтимосини рад қилиш тўғрисидаги ажрим устидан эса шикоят берилиши ёки протест келтирилиши мумкин.

Низо предметига нисбатан мустақил талаб билан арз қилувчи учинчи шахслар низо предметига нисбатан мустақил талаблари бўлмаган учинчи шахсдан фарқли равишда қуйидаги ўзига хос хусусиятларга эга:

биринчидан, низо предметига нисбатан мустақил талаб билан арз қилувчи учинчи шахслар тарафлар илгари сурган предметга нисбатан мустақил талаб билан арз қилувчи учинчи шахслар низо предметига нисбатан мустақил талаблари бўлмаган учинчи шахсдан фарқли равишда қуйидаги ўзига хос хусусиятларга эга:

учинчидан, низо предметига нисбатан мустақил талаб билан арз қилувчи учинчи шахслар доимо бошланган процессга суд ҳал қилув қарори чиқаргунга қадар киришади. Учинчи шахслар амалда процессга ишни судда кўришга тайёрлаш босқичидан то суд ҳал қилув қарори чиқариш учун алоҳида хонага (маслаҳатхонага) киргунига қадар киришиши мумкин;

тўртинчидан, низо предметига нисбатан мустақил талаб билан арз қилувчи учинчи шахслар низоли предметга тўлиқ ёки қисман даъво қилиши мумкин;

бешинчидан, учинчи шахс манфаати ҳар иккала тараф манфаатига қарши бўлиши ёки фақат бир тарафга қарши бўлиши мумкин. Бироқ баъзан учинчи шахс манфаати фақат бир тарафнинг манфаатига қарама-қарши бўлиши мумкин. Масалан, даъвогар жавобгарни уйдан чиқариши ҳақида даъво аризаси беради. Низо предметига нисбатан мустақил талаб билан арз қилувчи учинчи шахс эса жавобгарга даъво тақдим қилмай, фақат даъвогарни уйдан кўчириш ҳақидаги талаб билан процессга киришади. Ушбу ҳолатда учинчи шахс билан жавобгарнинг манфаатлари бир-бирига зид бўлмаса-да, лекин бир хилда эмас.

Учинчи шахсларнинг навбатдаги тури Фуқаролик процессуал кодексининг 45-моддасида белгилаб қўйилган. Унга кўра, низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахслар, агар иш бўйича чиқариладиган ҳал қилув қарори уларнинг тарафлардан бирига нисбатан бўлган ҳуқуқ ва мажбуриятларига таъсир этадиган бўлса, суд ҳал қилув қарори чиқаргунига қадар даъвогар ёки жавобгар томонидан ишга киришиши мумкин. Шунингдек, улар тарафлар, прокурор ва ишда иштирок этувчи бошқа шахсларнинг илтимосномаси бўйича ёки суднинг ташаббуси билан ишда иштирок этишга жалб қилиниши мумкин. Бундан шундай хулоса қилиш мумкинки, учинчи шахсларнинг мазкур тури, биринчидан, шартли равишда тарафларнинг бири (даъвогар ёки жавобгар) томонидан туриб иштирок этади. Иккинчидан, улар ўртасидаги ҳуқуқий муносабат суд муҳокамасининг предмети бўлмайди. Учинчидан, иш бўйича чиқариладиган ҳал қилув қарори учинчи шахсларнинг тарафлардан бирига нисбатан бўлган ҳуқуқ ва мажбуриятларига таъсир этади.

Мустақил талаб билан арз қилмайдиган учинчи шахслар тарафларнинг процессуал ҳуқуқларидан фойдаланади ва уларнинг процессуал мажбуриятини ўз зиммасига олади. Бироқ арз қилинган талабларнинг асоси ёки предметини ўзгартириш, миқдорини кўпайтириш ёки камайтириш, улардан воз кечиш каби ҳуқуқлардан фойдалана олмайди. Бошқача айтганда, низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахслар ФПКнинг 34-моддасида кўрсатилган ҳуқуқлардан фойдаланади. Низо предметига мустақил даъво қилмайдиган учинчи шахслар низоли моддий ҳуқуқий муносабатлар субъекти бўлмаганлиги сабабли уларга қарши даъво қилинмайди ҳамда улар ҳам қарши даъво тақдим эта олмайди.

Агар мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахс ўз ҳаракати ёки ҳаракатсизлиги оқибатида даъвогарнинг ҳуқуқлари бузилганлиги тўғрисида арз қилинган талабларни тан олса, суд мажбуриятни бажаришни учинчи шахс зиммасига юклаш тўғрисида ҳал қилув қарори чиқаришга ҳақли. Айнан шундай ҳолларда, даъвогар ва мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахс ўртасида келишув битими тузилишига йўл қўйилади.

Музаффаржон МАМАСИДДИҚОВ,
юридик фанлари доктори

Qaror va ijro

Кўркам, шинам ва замонавий

(Давоми. Бошланиши биринчи бетда)

Фуқароларнинг кредит ва кредит фоизларини қайтаришга йўналтирилган иш ҳақи ва бошқа тўлов манбалари даромад солиғидан озод этилган. Уйларнинг замонавий, мустаҳкам ва арзон бўлишини таъминлаш учун қурилишда иштирок этувчи пудрат ташкилотлари ҳам айрим солиқ турларидан озод қилинган. Бу имкониятлар қурилишларни белгиланган муддатда ва сифатли тугаллашга замин яратмоқда.

Бугунги кунда қишлоқ жойларида аҳоли турмуш маданиятини юксалтиришга алоҳида эътибор қаратмоқда. Бу жойларда бунёд этилаётган намунавий аҳоли пунктлари қиёфасида ўз ифодасини топмоқда.

— Қишлоқларда пахса уйлар ўрнига замонавий уй-жойлар қурилиши учун барча шароит яратилди, — дейди "Қишлоққурилишинвест" ихтисослаштирилган шўъба инжиниринг компаниясининг Сурхондарё вилояти филиали директори Қудрат Қурбонниёзов. — Янги уйлар барпо этилаётган ҳудудлар мутахассислар томонидан чуқур ўрганилди. Иссиқ иқлимни ҳисобга олиб, намунавий лойиҳани тайёрлашда уй ҳовлисининг кенгроқ ва соя-салқин жойлари кўпроқ бўлишига ҳаракат қилинди. Уч, тўрт ва беш хонали намунавий уйлар тўлиқ сифатли қурилиш материалларидан, деворлари пишиқ ғиштдан барпо этиляпти.

Намунавий лойиҳадаги уйга буюртма берган фуқаролар учун кўплаб афзаллик ва қулайликлар яратилган. Улар «Қишлоққурилишбанк» томонидан берилаётган кредитнинг бошланғич бадалини тўлайди, холос. Уйнинг лойиҳасини тайёрлаш, қурилиш материаллари сотиб олиш ва олиб келиш, қурувчи-усталарни топиш, уларнинг ишини назорат қилиш, табиий газ, ичимлик суви, электр энергияси тармоқларини ўтказиш тўғрисида мутлақо ташвиш чекмайдилар.

Сурхондарё вилоятида қишлоқлар бош режаларини қайта кўриб чиқиш ва замонавий лойиҳалар асосида тураржой барпо этиш ишлари қизғин давом этмоқда. Шу мақсадда жорий йилда 14 туманда жами 660 та янги уй-жой қурилади.

Бу борада барча вилоятларда мақтовга арзигулик ишлар олиб борилмоқда. Қурилиш тадбирларини молиявий қўллаб-қувватлаш мақсадида "Қишлоққурилишбанк" 2010 йилда ҳам қишлоқларда намунавий лойиҳалар асосида қурилаётган уй-жойлар учун зарур миқдорда маблағ ажратишни мўлжалламоқда. Хусусан, жорий йилда вилоятларда қурилиши режалаштирилаётган 159 та қишлоқ туманидаги 215 та ер массивида қуриладиган 6 минг 800 та уй-жой лойиҳаси учун 256,3 миллиард сўмлик имтиёзли кредитлар ажратилади.

Шунингдек, банк тегишли ташкилотлар билан ҳамкорликда қурилиш режалаштирилган тураржойлар сарф-харажатини, айниқса, асосий қурилиш материаллари таннархини пасайтириш чораларини кўрмоқда. Ёғочни қайта ишловчи, деворбоп қурилиш материллари ва том ёпиш-черепица ишлаб чиқарувчи шўъба корхоналарни ташкил этиш орқали уй-жойлар қурилиши таннархини арзонлаштириш режалаштирилмоқда.

Шу мақсадда «Қишлоққурилишинвест» инжиниринг компанияси қураётган якка тартибдаги уй-жойларнинг сифатини яхшилаш ҳамда уй-жойлар нархларини пасайтириш учун Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятларда янги пишиқ ғишт ва том ёпиш материаллари (металлочерепица) ишлаб чиқарувчи ҳамда ёғочдан эшик ва дераза ясаш корхоналари ташкил этиш ишлари бошлаб юборилди. Мазкур корхоналарнинг ишга тушиши натижасида қарийб 500 та янги иш ўрни яратилиши кутилмоқда.

Шинам, ҳар томонлама қулай, замонавий уй-жойда яшаётган оилаларнинг маънавияти ҳам шу қадар юксалиши шубҳасиз.

Зарина ШОЕВА

Munavvar lahzalar

Амир Темур гурунги

Муҳаммад АЛИ,
Ўзбекистон халқ ёзувчиси,
Давлат мукофоти лауреати

(Давоми. Бошланиши ўтган сонларда)

Аввалги гурунгларимизда ўзбек шарқшунос олими Убайдулла Уватовнинг араб олими тадқиқоти ҳақидаги мақоласидан ҳам сўз очган эдик. Бу гурунгимизда ана шу мақолада таҳлил қилинган Мазҳар Шиҳобнинг майор Дэви таржимаси ва унинг қарашлари ҳақидаги чуқур мулоҳазаларига диққатни тортамиз.

Мазҳар Шиҳобнинг сўзларига қараганда, майор Дэви, юқорида айтилганидек, қўлёзмани олиб Буюк Британияга келгач, таржима қилишга киришади ва 1779 йил 24 октябрда асарнинг Оксфорд нашрига форсча матнни тайёрлаган Жозеф Уайтга ёзган мактубида бу ҳақдаги ишончли далил ва асосларини келтириб ўтади. "Майор Дэви ўзининг бу узун мактубининг бошланишида, — деб ёзади Мазҳар Шиҳоб, — ушбу ишнинг (малфузотларнинг) Амир Темурга мансублиги хусусида ишончли тарихий далилга эга эмаслигини эътироф этади. Шундан сўнг у малфузотларнинг ўзидан олган қатор далилу хулосаларни баён қиладики, унинг фикрича, бу далиллар малфузотларнинг Амир Темурга мансублигини тасдиқлашга тўла кифоядир" *(У.Уватов. Соҳибқирон араб муаррихлари нигоҳида. Т., 1997. 145-бет)*. Бу мактуб жуда эътибор қозонади, француз олими Л.Ланглэ "Тузуклар"ни Оксфорд нашри асосида французчага ўгириб, 1787 йилда Парижда нашр этаркан, кириш сўзида юқорида айтилган мактуб ҳақида баҳс юритади. Умуман, кези келганда шуни айтиш керакки, "Тузуклар"нинг Л.Ланглэ таржимасидаги французча нашри дунёда анчагина шуҳрат топган нашрлардандир. Кейинчалик ғарбдаги айрим темуршунослар (масалан, инглиз олими Ч. Стюарт ва бошқалар) тузукларни нашр этганларида Л.Ланглэ сўзбошисидан парчаларни ўз фикрларининг далил-исботи сифатида келтириб ўтганлар.

Айрим олимлар, Шарафиддин Али Яздий ўзининг "Зафарнома" (1425) асарини ёзганда, унда "Темур тузуклари"ни эсламаганини ҳам айтиб ўтадилар. Бу ҳақда Мазҳар Шиҳоб бундай ёзади: "Майор Дэви Шарафиддин Али Яздий ўзининг "Зафарнома" номли улкан асарида малфузотларга ишора қилмаганлигини бу асарнинг (малфузотларнинг) якка-ю ягона нусхада бўлганлиги билан изоҳлайди. Чунончи, Амир Темур бутун ҳаёти давомида малфузотлар масаласи ўта сир ҳолда қолишига алоҳида аҳамият берган. Малфузотларни ёзиб тайёрлашдан Амир Темурнинг асосий мақсади у вафот этгандан кейин унинг болалари ва набиралари улардан воқиф бўлишлари кўзда тутилганлигида эди. Мана шу ҳолат айнан Амир Темур музаккиротларига нисбатан "вақтинчалик" унутиш ва фаромушхотирлик кабиларнинг вужудга келишига сабаб бўлган эди..." *(Кўрсатилган асар. 145-бет)*

Майор Дэви мулоҳазаларини давом эттириб, "Тузуклар"да бошқа манбаларда учрамайдиган қимматли маълумотлар борлигини айтади, Абу Толиб ал-Ҳусайнийнинг *таржимон* (муаллиф эмас!) эканлигини исботлайди. Далиллардан бири сифатида машҳур "Бобурнома"ни тилга олади. Унинг бу кузатишлари ҳам жуда эътиборга сазовордир. "Майор Дэви яна шуни таъкидлайдики... ҳаётий кечмишлари ва турли-туман саргузаштларга дуч келишда бобо (Амир Темур) ва набира (Бобур) ўртасида муайян ўхшашликлар мавжуд — орқага чекинишлару саргардонлик билан ҳокимият ва султонлик ўртасидаги ўзгарувчанлик кабилар... Бобурнинг Деҳли тахтига ўтириши билан якунланди. "Бобурнома" китоби ҳам то Бобурнинг набираси Акбаршоҳ (1566-1605) даврининг ярмигача – асар чиғатой туркий тилдан форсчага таржима қилинмагунга қадар, фаромуш этиш ва бепарво қараш зулматида қолиб келди. На Осиёда, на Европада бирор киши Бобур эсдаликларининг аслиятига эътироз билдиришга журъат қила олмайди-ку! Ваҳоланки, бу асар ҳам "Тузуклар" сингари унутилиш ва беэътибор муносабатда бўлиш ҳолатларини бошдан кечирган..." *(Юқоридаги китоб. 148-бет.)*

Мазҳар Шиҳобнинг ёзишига кўра, майор Дэви Ҳиндистонда бўлган пайтда ҳинд ва Эрон олимлари билан суҳбатларда Абу Толиб ал-Ҳусайний топган нусха Амир Темурга мансублигига заррача бўлсин шак-шубҳага борган биронта ҳам олимни учратмаган. Олимлар майор Дэвининг "Тузуклар" асл-аслмаслиги ҳақидаги савол, сўраб-суриштиришларига ўта таажжуб ила қараган эканлар.

(Давоми бор)

Munosabat

Ёшлар — юрт истиқболи

Ватан равнақи, миллат келажаги ёшларнинг ҳар томонлама баркамоллигига кўп жиҳатдан боғлиқдир. Чунки соғлом ва билимли ёшлар шижоати барча соҳаларнинг илдам одимлашини, бу эса жамият тараққиётини таъминловчи энг муҳим омилдир.

Шу боис ҳам юртимизда ёшлар, уларнинг қизиқиш ва интилишларини рўёбга чиқариш, чуқур билим олиб, етук мутахассис бўлиб етишиши учун барча шарт-шароитлар яратилмоқда. Маълумки, ушбу йўналишдаги саъй-ҳаракатларнинг ҳуқуқий кафолати бўлган Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури, шу ҳужжатга мувофиқ ишлаб чиқилган Мактаб таълимини ривожлантириш умуммиллий давлат дастури ижтимоий ҳаётимизда туб бурилиш ясади. Мазкур дастурлар асосида юртимизда бунёд этилган ва энг замонавий жиҳозлар билан таъминланган коллеж, лицей, мактабларда таълим олаётган минг-минглаб ёшларимиз илмий салоҳияти билан халқаро мусобақаларда ҳам фахрли ўринларни эгаллашаётгани уларга яратилган имкониятлар мевасидир.

Узоқни кўра билган киши фақат бугунини ўйлаб яшамайди, аксинча, эртанги кунининг ҳам ташвишини чекади. Шу маънода келажакка дадил интилган Ватанимизда ҳам эртанги кун эгалари — ёшлар ҳаёти доимо эътиборда турибди. Истиқлол йилларида мамлакатимиз таълим тизимининг тубдан ислоҳ этилгани, замонавий ўқув амалиётининг жорий этилгани, болалар спортини ривожлантириш борасидаги саъй-ҳаракатлар каби ислоҳотлар замирида маънан юксак, жисмонан бақувват ёшларни вояга етказишдай эзгу мақсадлар мужассам.

Давлатимиз раҳбари ташаббуси билан 2010 йилнинг **«Баркамол авлод йили»** деб эълон қилингани ана шу йўналишдаги ишларнинг мантиқий давоми, айни пайтда янги босқичи бўлди.

Саноат шаҳри саналган Олмалиқ шаҳрида ҳам бу борада ҳавас қилса, арзигулик ишлар амалга оширилмоқда. Бугун шаҳримизда мавжуд олтита коллеж ва битта академик лицейда таълим олаётган ўқувчиларимизни ҳар жиҳатдан баркамол қилиб вояга етказиш устоз ва мураббийлар, қолаверса, ота-оналарнинг асосий мақсад-муддаоси саналади. Зеро, фарзандларимизни кенг дунёқарашга эга, она-Ватанга садоқатли, меҳнаткаш қилиб тарбиялаш ҳар биримизнинг энг муқаддас бурчимиздир.

Бир сўз билан айтганда, билимдон, кенг дунёқарашга эга, замонавий технология ютуқларини ўзлаштирган ёшларимиз ҳаёти ҳавас қилишга арзийди. Улар, Юртбошимиз таъкидлаганидек, **юртимизнинг эртанги куни, тараққиёти учун масъулиятни ўз зиммасига олишга қодирдирлар.**

Гулнора ПАРПИЕВА,
Олмалиқ шаҳар давлат нотариал идораси катта нотариуси

Hikmat

ДОНОЛАР ДЕЙДИЛАРКИ...

Билим ўқиш билан қўлга киритилувчи туйғудир. Юксак туйғули бўлмаган киши юксалмайди.

* * *

Илмни уятчан одам ҳам, мутакаббир одам ҳам ўргана олмайди.

* * *

Сен сабр доирасидан доимо фойдалан. У доираларнинг энг ишонарлисидир.

* * *

Тилинг ва дилинг бир бўлмагунча, ҳақиқий инсон бўлолмайсан.

* * *

Сенга ширин сўзлаганларнинг гапини тинглаганинг каби аччиқ сўзлаганларни ҳам эшит. Чунки аччиқ сўз инсоннинг нафсига тўсиқ бўлади.

Maslahat

Васиятномани ижро этувчи

унинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари нималардан иборат?

Васиятнома — мероснинг кимга тегишли эканлигини исботловчи ҳуқуқий ҳужжатдир. Табиийки, васиятномани ижро этишнинг ҳам бир қатор тартиб-қоидалари мавжуд. Аввало, шуни айтиш керакки, васият қилувчи васиятноманинг ижро этилишини ўз васиятномасида кўрсатган, меросхўр ҳисобланмайдиган шахсга – васиятномани ижро этувчига топшириши мумкин. Бундан кўзланган мақсад – меросхўрлар, васият мажбурияти бўйича ҳуқуқ олувчилар ва бошқа учинчи шахснинг манфаатларини таъминлаш, шунингдек, васиятномадаги фармойишларнинг аниқ амалга оширилишига эришишдан иборатдир.

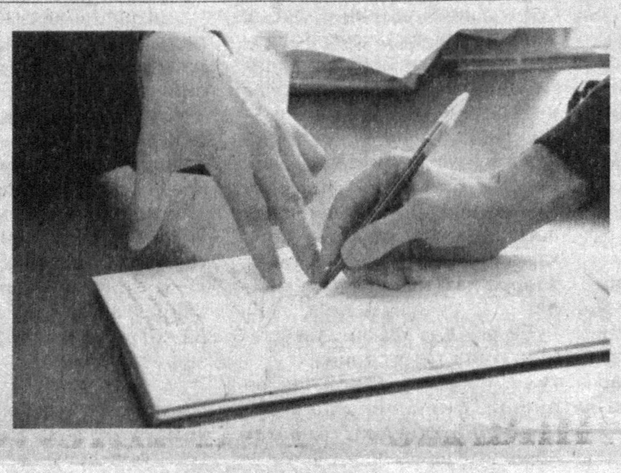

Васиятномани ижро этувчи меросхўрлар доирасига кирмаган киши бўлса, унинг ижро этувчи бўлиши учун, албатта, олдиндан берган ёзма розилиги бўлиши ва у васиятномага илова қилиниши керак. Васиятномада ижро этувчи махсус кўрсатилмаган бўлса, васиятномани ижро этиш мажбурияти мерос қабул қилиб олган меросхўрлар зиммасига тушади. Бундан ташқари васиятномада уни ижро этувчиларга васиятномани тўлиқ равишда, шунингдек, унинг маълум бир қисмини бажариш ҳақида топшириқ берилиши мумкин.

Васиятномани ижро этувчи, васиятнома бўйича меросхўрларни олдиндан хабардор қилган ҳолда, васият қилувчи томонидан ўз зиммасига юклатилган мажбуриятларни бажаришдан истаган вақтда воз кечиш ҳуқуқига эга. Васиятномани ижро этувчи меросхўрларнинг аризасига биноан суднинг чиқарган қарори билан ҳам ўз мажбуриятларидан озод қилиниши мумкин. Айни пайтда меросхўрлар васиятномани ижро этувчини ўз ваколатидан маҳрум этишга ҳақли эмас. Аммо меросхўрлар васиятномани ижро этувчининг ҳаракатларидан норози бўлган тақдирда судга шикоят қилишлари мумкин.

Васиятномани ижро этувчи шахс зиммасига меросни муҳофаза қилиш, уни бошқариш, барча меросхўрларни ва васият мажбурияти юзасидан ҳуқуқ олувчиларни мерос очилганлиги тўғрисида хабардор қилиш каби мажбуриятлар юклатилади. Бунинг учун у барча чора-тадбирларни кўриши, мерос қолдирувчига тегишли суммаларни олиши, мерос қолдирувчининг хоҳиш-иродаси ва қонунга мувофиқ меросхўрларга уларга тегишли мол-мулкни бериши, васият мажбуриятларини бажариши ёхуд васиятнома бўйича меросхўрлардан васият мажбуриятларини ижро этишини талаб қилиши лозим.

Васиятномани ижро этувчи ўз мажбуриятларини муайян муддатда амалга оширади. Аммо кўрсатилган муддат мерос очилган кундан бошлаб бир йилдан ошиб кетмаслиги керак. Васиятнома ижро этиб бўлингач, ижро этувчи меросхўрларнинг талабига биноан ҳисобот тақдим этади.

Шерқул ХОЛИҚОВ,
фуқаролик ишлари бўйича Қашқадарё вилояти суди раиси

Muloqot

Газетхон савол беради...

— Нафақахўр вафот этганида нафақаси қачонгача тўланади ва уни кимлар олиши мумкин?

Ф.ШОКИРОВ,
Ромитан тумани

— Вафот этган шахс билан у вафот этгунга қадар бирга яшаб турган оила аъзолари, эри, хотини, ота-онаси, болалари нафақа олиш ҳуқуқига эга.

Нафақахўр олиши лозим бўлган ва унинг вафоти муносабати билан олинмай қолган пул у вафот этгунга қадар ўтган кунлар учун тўланади. Нафақахўр вафот этганлиги муносабати билан унинг оиласига ёки дафн маросимини ўтказган шахсга икки ойлик нафақа миқдорида, лекин энг кам ойлик иш ҳақининг икки ҳиссасидан оз бўлмаган миқдорида дафн этиш нафақаси тўланади.

— Мен фамилиямни ўзгартирмоқчи эдим. Фамилияни қандай ўзгартирсам бўлади? Фамилиямни ўзгартиришим алимент миқдорига таъсир этадими?

К.СОБИРОВ,
Яккасарой тумани

— Оила кодексининг 226-моддасига мувофиқ, фамилия, исм ва ота исмини ўзгартириш ҳақидаги аризалар ариза берувчи 16 ёшга тўлгандан кейин, у яшаб турган жойдаги фуқаролик ҳолати далолатномаларини ёзиш органи томонидан кўриб чиқилади. Хулоса эса ички ишлар идораси томонидан ушбу шахс тегишлича текширувдан ўтказилгандан кейингина тузилиши мумкин. Оила кодексининг 5-бўлимига кўра, фамилияни ўзгартириш алимент миқдорига таъсир этмайди.

Саволларга юридик фанлари номзоди Саломат НИЁЗОВА жавоб берди.

Jinoyat va jazo

Ўтмаган ҳийла

«Аср вабоси» дея аталаётган гиёҳвандлик балоси домига тушган кишининг ҳаёти заҳар-заққумга айланади. Зотан, бу иллат кишини соғлиғи, ҳаловати, тинчлигидан айиради. Янада ачинарлиси, гиёҳвандликка мубтало бўлган одам аксар ҳолларда жиноят кўчасига кириб кетади. Хуфиёна тарзда гиёҳванд моддалар олди-сотдиси билан шуғулланаётган кимсалар эса ўзларининг балои нафсларини қондиришдан бошқа нарсани ўйламайди.

Термизлик Чори Аллабердиев «Беш нафар фарзандимга нопок луқма едираманми?» — деган саволни ўйлаб ҳам кўрмади. Аксинча, ижарага олган «Нексия» русумли машинасига гиёҳвандлик моддалари солинган халтачаларни ҳафсала билан жойлади. Унинг фикрича, заҳри қотилни шу ерда — Термизда пуллаш анча хавфли, бирдан бойиб кетганига қўни-қўшниларини қандай ишонтиради? Яхшиси, сафарга чиққани маъқул. Шунда баҳоналар ҳам кўпаяди...

У уловига тўртта йўловчини олиб, Урганчга отланди. Бундан Чори хурсанд эди. Бироқ Хоразмга етганда унинг ўзини тутиши йўл ҳаракати посбонлари эътиборини тортди. Тезкор текширув чоғида машина юкхонасига ўрнатилган газ мосламаси ичидан 40 килограммдан ортиқ «опий» гиёҳвандлик моддаси чиқди! Шу тариқа оғуфурушнинг сафарига нуқта қўйилгандек эди.

Олиб борилган тергов ва суд жараёнида судланувчи Чори Аллабердиев сувдан қуруқ чиқиш илинжида кўп баҳоналарни тўқиб ташлади: машина бировники, ундан топилган гиёҳвандлик воситаларидан у бехабар, уларни машинага ким жойлаб қўйганини билмайди... Аммо бу важларнинг исботи қайда дейсиз? Ахир, ҳамма далил ва гувоҳларнинг кўрсатмалари унинг тескарисидан далолат бермоқда-ку!

Суд Чори Аллабердиевни Жиноят кодексининг 277-моддаси 5-қисми билан айблади ва узоқ муддатга озодликдан маҳрум этди. Ҳамма ишлар якунига етиб, суднинг қонуний ҳукми ўқилган эса-да, Чори Аллабердиевнинг хатти-ҳаракатлари қонун ҳимоячиларида шубҳа уйғотди. У жиноят қуроли бўлган «Нексия»нинг бировники эканлигини рўкач қилиб, уни эгасига тезроқ қайтариш зарурлигини таъкидларди. Қизиқ, нега оғуфуруш ўзига қайғуриш ўрнига «Нексия»ни кўпроқ ўйлаб қолди?! Бу каби гумонларга аниқлик киритиш мақсадида ўтказилган такрорий текширувда яна бир жиноятнинг кўланкаси кўринди. Машина двигателининг ён атрофлари кўздан кечирилганида пластмассадан ясалган ҳаво тозалагичнинг ичига ниҳоятда устомонлик билан яширилган 5 та елим халтача борлиги аниқланди! Унда вазни 527 грамм бўлган гиёҳвандлик моддаси мавжуд эди.

Ч.Аллабердиевга нисбатан яна бир бор ҳукм ўқилди. Қилмишини фурсат борида эътироф этганида суд унга енгилроқ жазо тайинлаши ҳам мумкин эди. Зотан, қонунларимиз айбини ўз вақтида билиб, пушаймон бўлганларга нисбатан кечиримлидир. Бироқ Ч.Аллабердиев буни англаб етмади.

* * *

Ҳаёт гўзалликларини кўнгли тоза, виждони тинч, нигоҳи теран кишиларгина сезади, ундан завқланади, деймиз. Аммо ҳаёт қачон гўзал бўлади? Бу кимга боғлиқ? Кишилар бир-бирларига фақат яхшилик, эзгулик соғинсалар, умрларини савобли амаллар билан безасалар, ана шундагина ҳаёт завқ-шавққа бой бўлади, мазмун касб этади. Аслида, яшашдан мурод ҳам шу эмасми, азизлар!

Озод ЖУМАНИЁЗОВ,
жиноят ишлари бўйича Хоразм вилояти суди судьяси
Ҳусан СОБИРОВ,
«Куч — адолатда» мухбири

КУЧ—АДОЛАТДА

МУАССИС:
Ўзбекистон Республикаси Олий суди

Бош муҳаррир:
Шодикул ҲАМРОЕВ

Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги томонидан 030 рақам билан рўйхатга олинган.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ
Бўритош МУСТАФАЕВ
Олимжон ИСМАИЛОВ
Шерали РАҲМОНОВ
Мавжуда РАЖАБОВА
Нуриддинжон ИСМОИЛОВ
Зарифжон МИРЗАҚУЛОВ
Муҳаммад АЛИ
Омонбой ОҚЮЛОВ
Холмўмин ЁДГОРОВ
Дилбар СУЮНОВА
Масардин ҲАСАНОВ
Юлчибой ТУРСУНБОЕВ
Шоюнус ҒОЗИЕВ
Бахриддин НАИМОВ

Навбатчи муҳаррир
Алибек ЭРГАШЕВ

Газета «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида офсет усулида босилди. Манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41.

Манзилимиз: Тошкент шаҳри, А.Қодирий кўчаси, 1.

Тел.: 239-02-54, 239-02-55

Буюртма Г-19. Қоғоз бичими А-2. Сотувда эркин нархда. Адади: 9000.
1 2 3 4 Топширилди: 03⁰⁰